

Waardevol Tiel

WERKGROEP VOOR CULTUURHISTORIE EN LEEFOMGEVING
UITGAVE JANUARI 2025 NO. 1

WAARDEVOL TIEL

voortzetting van
Milieuwerkgroep Tiel

www.waardevoltiel.nl

Voorzitter:
Arnoud Reijnen

Secretaris:
John van Mil
De Kranshof 86
4005 DC Tiel
john@vanmil-tiel.nl
06-53757004

Penningmeester:
Ronald van Lith
Wadenoyenlaan 279
4006 AD Tiel
rhvanlith@gmail.com
contributies/donaties
ING betaalrekening:
NL17INGB0003386081
t.n.v.

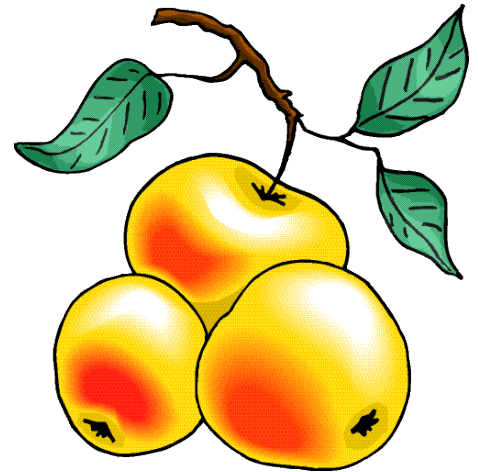
“WAARDEVOL TIEL”
werkgr cultuurhistorie/leef-
omg. te Tiel
BIC : INGBNL2A

Info en contact:
waardevoltiel@gmail.com

Redactie: Ton Schiltmans

Voor paal staan....

Op de hoek van de
Echteldsedijk-Havendijk
stond een hardstenen paaltje.
Het ging om de grenspaal van
de polderdistricten Tieler-
waard en Neder Betuwe. De
paal is vermoedelijk ge-
plaatst nadat in 1838 het

Gelders reglement op het beheer der rivierpolders tot stand kwam. Dat markeerde, na de afschaffing van het Gelders waterrecht in 1798, het begin naar de moderne wetgeving op het gebied van het water in Nederland. Het begin ook van de polderdistricten als overkoepeling van alle dorpspolders. Maar dat grenspaal was meer. Het markeerde ook de grens tussen de gouwen Teisterbant en Betuwe. Een klein en betekenisvol historisch monument.

Het paaltje wordt beheerd door Stadsherstel Tiel, op grond van een overeenkomst met het Waterschap Rivierenland, de opvolger van de polderdistricten. In 2018 bleek het paaltje verdwenen te zijn. Peter Schipper ging op speurtocht en achterhaalde het paaltje. Het was opgeslagen bij het waterschap, in afwachting van het terugplaatsen. Er werd een afspraak gemaakt dat het paaltje tijdelijk zou worden ondergebracht bij het Flipje en Streekmuseum. Verrassing; daar is het nooit aangekomen. In maart 2019 lag de grenspaal nog steeds bij de waterzuivering van Rivierenland. In het najaar werd door de aannemer gevraagd waar de grenspaal was, dan kon hij weer op de dijk geplaatst worden. Peter ging naar de zuivering op Kellen en stelde vast dat de paal er niet meer lag. Van de beheerder was de mededeling "ja, we ruimen wel meer wat op".

Stadsherstel heeft inmiddels een brief met vragen gezonden aan het bestuur van het Waterschap Rivierenland. Een waterschap dat op zijn website werk maakt van erfgoed en nu dus lelijk voor paal staat. Grenspaal om precies te zijn.

Arnoud

Monument onbekend.

In zijn algemeen is achter een opening in een stadsmuur een kelder of werfkelder gerealiseerd. Ook in Tiel aan de Oliemolenwal 71 is dit het geval. Daar staat een vestingmuur die dateert uit omstreeks het jaar 1500. In 1798 kreeg Johannes Marsman, bewoner van de Waterstraat te Tiel, toestemming om de enige nu nog overgebleven poort te maken ten behoeve van een werfkelder. Voor zover bekend is deze nog steeds intact. Na de tweede wereldoorlog diende de kelder als bergplaats van loodgietersbedrijf Gennissen. Maar verborgen achter aanwelling en beplanting moeten in die stadsmuur nog diverse dichtgemetselde openingen, restanten van werfkelders, aanwezig zijn. Omdat de Oliemolenwal een rijksmonument is, geldt dat ook voor de daarin aanwezige werfkelder.

In 2018 heeft Huub van Heiningen, journalist en auteur van vele historische werken, aandacht besteed aan deze werfkelder. Daar is het echter bij gebleven. Waardevol Tiel wil nu graag deze kelder weer in haar historische staat terugbrengen en daarmee zichtbaar en beleefbaar maken. Ook om in de toekomst wellicht op te nemen in een stadswandeling langs historische objecten.

Tot op heden leverde de zoektocht van Waardevol Tiel naar tekeningen, ansichtkaarten of andere informatie heel weinig op. Waardevol Tiel is dus op zoek naar verdere informatie. Kunt u ons helpen? Dan zien we uw informatie graag tegemoet via info@waardevoltiel.nl

Bert van Setten

HBS wordt gemeentelijk monument

Het gaat tegenwoordig hard met de aanwijzingen als gemeentelijk monument van kenmerkende Tielse panden. Sinds kort beschikt ook de voormalige HBS, zijnde de Hogere Burger School aan de Heiligenstraat, thans in gebruik voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen, over die status. Zij het dat de ceremonie daarvoor nog moet plaatsvinden. Bij de aanwijzing tot monument heeft Waardevol Tiel, vooral in de persoon van Bert van Setten, het nodige bijgedragen. Met name aan het weer gangbaar maken van het uurwerk en de luidklok. In die klok bleken een zestal kogelgaten te zitten, daterend uit de tweede wereldoorlog. Vermoedelijk hebben enkele militairen van de Duitse bezettingsmacht die gaten er uit verveling ingeschoten. Want het valt moeilijk voor te stellen dat het schieten op dat klokje een tactisch doel gehad kan hebben. Maar de gaten hebben de klank niet aangetast en vormen feitelijk een geschiedkundige verrijking van de klok. Dus vooral zo laten maar. Hier volgt het verslag van Bert.

Weer een monument erbij

De gemeente Tiel krijgt er met de statusverlening van de voormalige Rijks HBS weer een gemeentelijk monument bij. Voor de totstandkoming daarvan is Waardevol Tiel op eigen initiatief betrokken geweest. Vooral eigenlijk door kritisch over de schouder van de gemeente mee te kijken naar het verloop van de daarvoor gangbare procedure. Zo viel het ons op dat er belangrijke details ontbraken op de zogenaamde Redengevende Omschrijving. Met name de omschrijving van de glas in loodramen van het trappenhuis, de lambrisering in de gangen en de mozaïek vloertegels in de gangen ontbraken. Dit werd met succes bij de gemeente aangekaart en alsnog in de Omschrijving opgenomen. Helaas werden tijdens de verbouwing van de school tot opvanglocatie voor Oekraïense vluchtelingen de prachtige, handwerk gemaakte koperen leuning uit het trappenhuis gestolen.

Waardevol Tiel wilde ook weten in welke staat het uurwerk, de klokkenstoel en het luidklokje verkeerden. Want als het gebouw als gemeentelijk monument werd aangewezen moest ook het uurwerk en het luidklokje in ere worden hersteld en weer werken. Op voorstel van ons werd Koninklijke Eijsbouts uit Asten gevraagd onderzoek te doen naar de staat van onderhoud, met inbegrip van een kostenopgave voor het herstel van beide. Helaas moest de gemeente Tiel, wegens beperkt budget, uit een uitgebreide offerte een minimale variant kiezen om het klokje te reviseren. Zo werd het opnieuw vergulden van de wijzerplaat nagelaten. Het plan was ook om de revisie, ter besparing van kosten, gelijktijdig met de verbouwwerkzaamheden te laten plaatsvinden. Maar jammer genoeg lukte dat niet. Pas op 2 december had de Koninklijke Eijsbouts gelegenheid om met de werkzaamheden aan te vangen. Op die dag is de verlichting van de beide wijzers en van de cijferring vervangen en de computer ter aansturing van de moederklok geplaatst. De mechanisch delen van klok en uurwerk werd schoongemaakt en gepoogd weer gangbaar te maken. Maar aan het eind van de dag werd duidelijk dat de installatie niet zou gaan werken; de motoriek van de luidklok en het uurwerk bleken dusdanig vastgeroest te zijn dat deze vervangen moesten worden. Verder bleek dat de stroomkabel van het uurwerk was doorgeknipt, wat kennelijk tijdens de verbouwing is gebeurd. Het mechaniek werkt dus momenteel nog niet en over de kosten van de extra werkzaamheden moet de gemeente nog een oordeel vellen.

Vrienden en oud-leerlingen van de voormalige HBS zijn overigens bereid de komende tien jaar het onderhoud van klok en uurwerk voor hun rekening te nemen, ondanks dat de gemeente eigenaar is.

Voor de oud-leerlingen moet er toch iets van nostalgie uitgaan van het klokje, dat destijds werd bediend door een kastje in de ruimte van de conciërge en geluid werd bij aanvang van de lessen om 08.30 uur en wanneer de school rond 16.00 uur sloot. Vanuit haar betrokkenheid en kennis van het Tielse erfgoed heeft Waardevol Tiel het gehele proces begeleid tot en met 2 december aan toe.

Bert van Setten

Kerkmeester

De gemeente Tiel heeft zich met de aankoop van de Sint Maartenskerk en de Agnietenkapel tot kerkmeester opgeworpen. Dit om de ondraaglijke financiële lasten van het krimpende aantal schouwers binnen de kerkgenootschappen af te nemen, maar vooral ook om de kerken te behouden als toegankelijke publieke gebouwen. Die publieke toegankelijkheid is dan ook de basis waarop het toekomstig gebruik van de beide kerkgebouwen zal worden opgebouwd. Waar dat op uit zal gaan draaien is nog onbekend, maar op het laatste symposium van de Oudheidkamer zijn al een aantal mogelijkheden aangereikt.

Wat Waardevol Tiel betreft zijn wij uiteraard zeer tevreden over het genomen besluit. Deze stap van de enigszins historisch bevlogen wethouder Frank Groen en uiteraard van de gemeenteraad, die het uiteindelijk voor het zeggen heeft, verdient een groot compliment. Waardevol Tiel, die zo vaak vergeefs om aandacht voor behoud van karakteristieke bouwwerken vroeg, lijkt niet langer de roepende in de woestijn te zijn, hoewel er nog veel moet gebeuren.

Aanvraag monumentenstatus

Al geruime tijd geleden is de gemeente Tiel begonnen aan de voorbereiding van het nieuwbouwplan Lingehoven. Dit is een inbreidingsplan op het parkeerterrein Het Talud, dat ooit de bodem van de Linge vormde, waarvan de Doode Linge het rudimentair overblijfsel is. Naast deze bijzonderheid is er nog meer historie te vinden op die plaats: het JEKA tinfabriekje en de fabrieksschoorsteen die ooit hoorde bij Wasserij de Linge. Maar ook het Vissersstraatje, waar de vissers woonden die op de Linge de kost verdienden. Wij hopen er op dat het straatje niet wordt weggebulldozerd en ook de fabriekspijp en het fabriekje worden gehandhaafd. Daar hebben wij bij de bekendmaking van het plan al vurig voor gepleit, evenals andere verenigingen en enkele politieke partijen. Maar onzeker blijft het wel. Daarom hebben wij het initiatief genomen om voor zowel de pijp als het fabriekje de monumentenstatus aan te vragen en op voorhand bescherming te verzoeken. Dit ondersteund door een aantal landelijke historische organisaties. Wij zien het besluit van de gemeente met enig vertrouwen tegemoet.

Komende vergadering donderdag 16 januari.

Aanvang 19.30 uur. Plaats: Kerkstraat 32.

Vergaderingen in 2025

donderdag 16 januari

donderdag 20 februari

donderdag 20 maart

donderdag 17 april